

Markó Róbert

A megfoghatatlan

BOZSIK YVETTE SZÍNHÁZKÍNÁLATA

A Trafó-pályázat művészeti vonatkozású része alapvetően három kérdéscsoport kidolgozását írta elő: a pályázó által megvalósítani kívánt hosszabb távú művészeti koncepcióét; a Trafó addigi működésére vonatkozó észrevételeit; az alkotótársak, együttműködő partnerek felsorolását. Bozsi Yvette 2011. december 2-i pályázata¹ elsősorban a második problémakörre fordítja a legnagyobb figyelmet.² Röpké bevezetése jelzi (igaz, implicit módon): ahogy válságban van a gazdaság, a társadalom, a kultúra, krízisbe jutott a Trafó is, s erőteljesen azt sugallja: a Liliom utcai produkciós és befogadó műhelyben nincsen elegendő bizalom és nyugalom az önfeledt alkotáshoz, a Trafó kirekeszt, s nem nyitott az együttgondolkodásra.

Az ő elképzelése szerint a Trafó „az egyetlen olyan befogadó rendszerben működő művészeti tér, ahol a hazai és nemzetközi kortárs művészet megjelenési lehetőséget kap”, ahol „[a felkért alkotók njem az én ízlésemnek kell, hogy megfeleljenek. Sokkal inkább az önmagukkal szemben támasztott követelményeknek.” Színházvezető művész művészeti koncepcióval szokott egy-egy intézmény élére kerülni. Elképzelhetetlen, hogy személyes ízlésével, tudásával, tapasztalásával ne befolyásolja az ott folyó alkotómunkát, ellenkezőleg: tartózkodjon ettől.

A *Magyar Narancs*nak adott interjújában³ a Trafó „izlésterrornak” nevezett munkamódszerét pályázóként már finomabban írja körül. „Az évek múlásával [...] mindinkább a közönséget kiszolgáló intézménnyé vált. A kezdeti bátorságát és nyitottságát is kissé fedelve elindult [...] a nemzetközi mezőnyből a fesztiváldíjas, nem kockázatos előadások meghívására törekvő divatos színház működtetése felé. [...] A hazai alkotók úgy érezhették, hogy kiszorultak. [...] Ahogy [a Trafó] egyre népszerűbb lett a közönség körében, úgy vált mindinkább az aktuális trendek kiszolgálójává.”

Ezek a megállapítások nyilván arra alapoznak, hogy a Trafó táncos, színházi, cirkuszi, irodalmi vagy képzőművészeti programjai mára megtalálták saját közönségüket – a ház előadásainak softműfajúságából eredően nem egy homogén csoportot, hanem több, időnként természetesen fedésbe kerülő réteget. Ez igen örömteli eredmény, hiszen mindenféle művészet célja végső soron a befogadót elérni. Ennek során a Trafó (történetének általam ismert szűk kilenc évében) egyszer sem vált – sem a közönség, sem más – kiszolgálójává.

Ami a nemzetközi mezőnyből való válogatás kockázatkerülését illeti, világosan érzékelhető, hogy a külföldi társulatok kiválasztásában, bemutatásában többféle szempont érvényesül: egyfelől fesztiváldíjas elő-

Schiller Kata felvétele

Nehéz istennek lenni

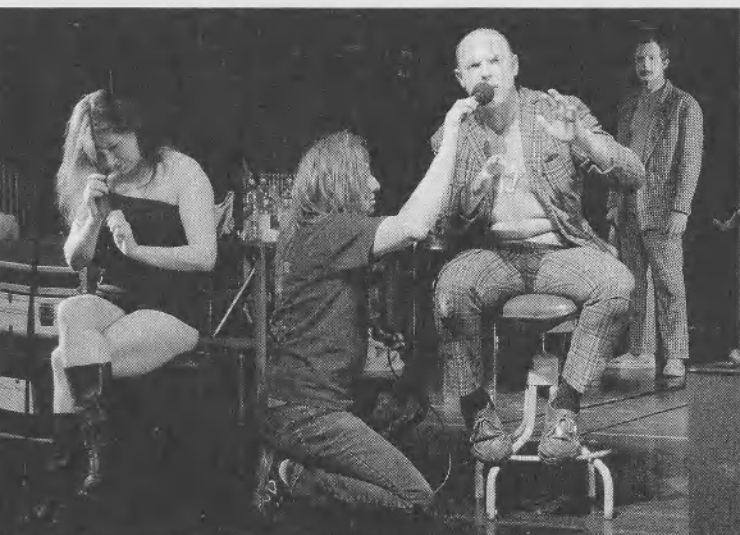
adások meghívása (de persze triviális, hogy rizikó nélküli színház nincsen); másfelől a Trafóban időről időre megforduló „kockázatos” és „nem kockázatos” alkotók és pályájuk nyomon követése; végül pedig idehaza ismeretlen, új utakon járó művészek és produkciók bemutatása. E három szempont együttes érvényesítése – melyet Bozsi Yvette pályázata negligál, de alternatívát nem kínál fel – szavatolja a sokféle közönségigény lehető legszélesebb körű kielégítését, és biztosítja a Trafó nyitottságát, kínálatának komplexitását. A teljesség igénye nélkül, csupán az elmúlt évekből: Anna Teresa de Keersmaeker, a Rimini Protokoll, Philippe Quesne, Akram Khan, Tim Crouch vagy a Cirkus Cirkör előadásainak meghívása a maga idejében is, most is hiánypótló (volt) a magyar palettán – bemutatásukat ez hitelesíti; az amerikai Reggie Watts és a Young Jean Lee Company, az észt Teater Nogg vagy a kanadai Dave St-Pierre (a Kortárs Drámafesztivál kezdeményezésére meghívott) produkcióival semmiképpen nem mehetett biztosra a Trafó. A vissza-visszatérő együttesek mind nagyobb szakmai érdeklődéssel és közönségigénnyel találkoztak: a Trafó nem a trendek követőjévé, hanem trendteremtővé, alakítóvá vált idehaza, sőt – jóval inkább, mint amennyire ez józan logika szerint egy közép-kelet-európai főváros intézménye számára lehetséges volna – nemzetközileg is.

Nem értek egyet Bozsiakkal, miszerint a Trafóban minden hazai alkotónak megmutatkozási lehetőséget kellene kapnia. Természetes, hogy a Trafó művészeti vezetése, e szakmailag potens, a hazai és a külföldi viszonyokat egyformán ismerő, nemcsak belső munkatársakból álló team szelektál. És ez nyilvánvalóan konfliktusokat szül. Ugyanakkor – Bozsi Yvette állí-

1 Forrás: http://szinhaz.hu/images/2012/januar/01_16/bozsi_ytrafo_palyazat_szinhazhu-nak.pdf, utolsó letöltés: 2012.01.30. A pályázatból kiemelt idézetek minden esetben szöveghű közlések.

2 A támogatók és az együttműködők – a pályázat tartalomjegyzéke szerint egyoldalnyi – listáját Bozsi Yvette nem hozta nyilvánosságra.

3 „A győztes áruló, a vesztes mártír”. Sisso interjúja Bozsi Yvette-tel. *Magyar Narancs*, 2011/13. http://magyarnarancs.hu/film2/a_gyoztes_arulo_a_vesztes_martir_-bozsi_yvette_tancos_koreografus_rendezo-75825, utolsó letöltés: 2012. január 29.

Bloody Mess (Forced Entertainment)

Szóról szóra (PanoDráma)

tásával ellentétben – a magyar független színházi társulatok, műhelyek mindegyike szerepelt a Trafóban, ráadásul az elmúlt három évben, így a Krétakör, Pintér Béla és Társulata, a HOPPart, a Maladype, a TÁP Színház, láthatóak voltak a FÜGE-produkciók és Mundruczó Kornél darbjai is, valamint a független színházi szcéna további élvonala: a PanoDráma, a Természetes Vészek Kollektíva, a KoMa, a Baltázár – azonkívül természetesen a Horváth Csaba vezette Forte Társulat és a Bozsik Yvette Társulat vagy az Orlai Produkciós Iroda előadásai is. Maga Bozsik Yvette szó szerint ugyanezeket a „kiszorult” magyar együtteseket hívná meg pályázatában. (Egyedül az amúgy saját játszóhellyel rendelkező Szputnyik beharangozott előadása hiúsult meg – Bozsik természetesen őket is beígéri.)

Ugyancsak meglepő a meghívásra kiszemelt külföldi társulatok névsora.⁴ Csupa fesztiváldíjas, „nem kockázatos” szereplő, egy részük volt nálunk, vagy egyenesen visszatérő vendég. A Derevo például már 1992, a sheffieldi Forced Entertainment 2007 óta. Az ugyancsak visszatérő DV8 Physical Theatre *Can We Talk About This?* című produkciója kevéssel e sorok megjelenése előtt látható három alkalommal a Trafóban, a Temps d’Images fesztivál 2012-es kiadásában. Egyedül a LAByrinth Theater Company új név a listában, amely profiljában is, formátumában is a Trafóhoz illik. Merthogy nyilvánvaló illúzió a The Wooster Group, a Théâtre du Soleil vagy Robert Wilson kilátásba helyezése, lévén technikailag, infrastrukturálisan és/vagy anyagilag nem volt, nincsen, és nagy valószínűséggel belátható időn belül nem is lesz olyan intézmény, amely a meghívást megengedhetné magának.⁵ A nemzetközi mezőnyből elsőként a bukaresti Bulandra, az egyik legfontosabb és legelismertebb román kőszínház meghívása tűnhet föl – amely ugyancsak több alkalommal járt már Magyarországon –; de hát hogy kerül a Trafóba egy mindenestül klasszicizáló, konzervatív kőszínház előadása? Az ember egy körül nem írt profilbővítési koncepcióra gyanakszik.⁶

Bozsik Yvette szeretné kinyitni a Trafó ajtaját a gyerekközönség számára. Nem vitatom, hogy nagy szükség van kortárs gyerek- és ifjúsági színházi előadá-

sokra, helyenként kísérletekre. Vannak is erre szakintézmények Nyugat-Európában, amelyek a színház, az iskola és bizonyos szempontból a művelődési ház funkcióit egyesítik. E feladatra a Trafó nemcsak jelenlegi profilja miatt nem alkalmas (amit ebből vállalhat – a beavató színházi programot – magas hatékonysággal jelenleg is végzi), de egy játszóhelyes, nem is túl kicsi színházi térként infrastrukturálisan sem. Az elképzelés nincs részletezve, mindenesetre a pályázat „idehaza még kezdeti próbálkozásait élő” kísérletnek mondja a csecsemőszínházat, noha a műfajnak Magyarországon is egyre komolyabb szakirodalma és több mint félévtizedes gyakorlati története van.

Sorra véve a IX. kerületi kulturális helyszíneket felmenti többek között a Művészetek Palotáját, a Nemzeti Színházat, a Stúdió „K”-t, a Pincészínházat, a Ráday Könyvesházat és a Kultuccát, valamint a Stúdió „K” régi helyén létrejött Sanyi és Aranka Színházat és Operát, amelyet a Bethlen Téri Színházzal (Közép-Európa Táncszínház) együtt a Trafó amolyan külső helyszíneként működtetne. Nem tisztázva, hogy ez a két intézmény megőrizné-e eredeti profilját, vagy a Trafó – elsősorban infrastrukturális – szükségleteinek kiszolgálójává válna. A IX. kerületi egyéb színházi, művészeti létesítményeivel való együttműködésről csak annyit olvashatunk, hogy a Trafó ebben a környezetben „kell hogy megtalálja saját profilját és közönségét”. A Trafó elmúlt tizenhárom éve alatt tiszta profilt és jelentős közönségbázist alakított ki, a pályázati felhívás pedig nem ír elő profilváltást, a jelenlegi arculat megtartását körvonalazza.

4 NB: Bozsik Yvette pályázatának *Színházi programok* című fejezete mindösszesen tizenkét sornyi szöveg, a meghívni szándékozott társulatok névsorával együtt is alig haladja meg a tizenötöt. Ez részletes, több évre szóló művészeti koncepciónak meglehetősen kevések tűnnek.

5 Robert Wilson rendezte teljes előadás – az 1992-ben készült *Doctor Faustus Lights the Lights* – egyetlen alkalommal szerepelt hazánkban: 1994-ben, hatalmas anyagi és technikai áldozatvállalások, hosszas előkészítő munka árán a Madách Színház nagyszínpadán.

6 Vagy a pályázó személyes ízlésére. „Nagyon szeretem a román színházat”, mondja e lapszám hasábjain Bozsik Yvette.